

EL LLATINISTA JAUME MEDINA

CARLES RIERA

Universitat Ramon Llull
carlesrf@blanquerna.url.edu

L'11 de març del 2023 finava, a la ciutat comtal, el llatinista, escriptor i poeta Jaume Medina i Casanovas. Les de professor universitari, de traductor de textos clàssics i d'investigador de la literatura catalana van ser algunes de les seves facetes més destacades.

Jaume Medina havia nascut el 6 d'abril de 1949 a Vic, on feu els primers estudis i on seguí el batxillerat. Es llicencià en filologia clàssica a la Universitat de Barcelona (1972) i, ja a la Universitat Autònoma, on havia d'exercir-hi la docència durant molts anys, es doctorà amb una tesi sobre *Els ritmes clàssics en la poesia catalana*, l'any 1976. Durant la seva carrera acadèmica rebé, l'any 2009, el títol de catedràtic.

Dues llengües centraren sobretot els seus estudis, el llatí i el català; a classe, ensenyava als seus alumnes a traduir d'aquella a aquesta, exercitant-los amb obres d'autors de totes les èpoques de la llatinitat, com ara Catul, Virgili, Horaci, Ovidi, Suetoni, etc. La versió de Medina del *De Trinitate* d'Agustí d'Hipona, dins la col·lecció «Textos filosòfics» (2001), és considerada per part de molts experts una obra mestra de la traducció catalana. Per la versió a la nostra llengua d'*Elogi de la follia*, d'Erasme de Rotterdam, dins la col·lecció «Les millors obres de la literatura universal», li va ser concedit, per la Generalitat de Catalunya, el «Premi a la millor traducció catalana de l'any 1982». I encara altres autors van cridar l'atenció del filòleg, anostrant-ne obres: l'Abat Oliba, Anselm de Canterbury, Ramon Llull, Robert Bellarmino, John Locke, Baruch de Spinoza, etc. També el llatí vulgar, tardà, medieval i humanístic, com igualment la retòrica clàssica —l'any 2000 aparegué el seu llibre *L'art de la paraula. Tractat de retòrica i poètica*—, van ser temes del seu interès. L'obra de traducció, juntament amb la d'investigador de la producció literària d'autors catalans moderns, són, a parer nostre, les més importants de Jaume Medina, sense desmerèixer el seu corpus poètic.

Entre els seus estudis literaris destaquen els que dedicà a l'humanista, escriptor i poeta Carles Riba, de qui el nostre biografiat devia ser el màxim coneixedor. Se sabia de memòria llibres sencers, com les *Elegies de Bierville*, i sobre el gran hel·lenista va publicar obres fonamentals: *Carles Riba (1893-1959)* (biografia, en dos volums, 1989), *La plenitud poètica de Carles Riba. El període de les «Elegies de Bierville»* (1994), *Carles Riba i Joan Maragall o la moral de la paraula* (2011), *Carles Riba: Biografia i antologia poètica comentada* (2017) (reedició de la biografia que Albert Manent va publicar en 1963, revisada i acompanyada d'una

antologia de poemes ribians seleccionats i comentats per Jaume Medina). La gran biografia sobre Riba aborda en profunditat la peripècia vital del «poeta amb una profunda formació filològica, col·laborador de Fabra en el treball de depuració de la llengua, traductor dels clàssics» (p. 5) i està estructurada —seguint les *Estantes*— en tres grans apartats: la partença (1893-1938), l'absència (1939-1942) i el retorn (1943-1959); una obra que ressegueix «mes per mes, gairebé dia per dia i en detall [...] Riba en el seu temps, [...] en la seva múltiple, coratjosa aventura a tot risc» (p. 5-6) i que meresqu Coast el «Premi Fundació Congrés de Cultura Catalana, 1988».

Ara bé, la recerca literària de Medina no es limita a Riba, sinó que abasta molts altres autors del panorama llatí-català. Així, *La poesia llatina de Montserrat en els segles XVI i XVII* (1998) és un llibre en què l'autor descobreix el focus d'humanisme que fou Montserrat durant aquell període, en què els monjos tenien un coneixement i un domini ple de la llengua llatina, que enriquien amb conceptes, imatges i citacions bíbliques i hagiogràfiques. En llibres com ara *Lletres d'enguany i d'antany* (2003), *Estudis de literatura catalana moderna i altres assaigs* (2013), *El prat de la memòria* (2020), *Lletra menuda. L'eco de les paraules* (2020), l'erudit vigatà tracta altres variats temes (Verdaguer, Carner, Rilke, etc.). Sobre aquest darrer autor concretament versa l'obra titulada *El crepuscle de la poesia. Rainer Maria Rilke: un capítol de la història literària catalana* (2009), concretament sobre l'abundosa documentació de la presència de Rilke en el món literari català.

Quant a la seva activitat de creació lírica, Jaume Medina va escriure cinc poemaris, recollits en *Obra poètica completa*, autoedició de l'any 2020. Són *Temps de tempesta* (1974), *Encalçar el vent* (1976), *Dura llavor secreta* (1990), *D'ara i de sempre* (2000) i *Cobles devotes* (2010). Hi inclou les seves versions de poesia llatina (Catul, Horaci, Virgili, Ovidi, etc., que ja figuraven en el poemari *D'ara i de sempre*), italiana (Dante, «Tanto gentile e tan onesta pare») i alemanya (Rilke). Medina era de la mateixa generació de poetes com Miquel Desclot, Xavier Bru de Sala, Maria Mercè Marçal o Ramon Pinyol i Balasch.

L'any 1996, en la «Crida de les festes de la ciutat de Vic», havia escrit un poema a la «Ciutat de Vic, pubilla endiumenjada / que del puig d'Ausa habites els indrets, / pom de rient ginesta i gallarets / desclosos en perpètua abrilada», que acabava dient: «Jo estimo tes muralles merletades, / les boires de l'hivern i les glaçades / i els veis cloquers, retais del cel pregon; / i, meravella mai prou agràida, / oh pura vida de la nostra vida, / el teu parlar, que és el més bell del món.» Com es veu, era gelós de la parla vigatana i reprovava els disbarats que sentia pels mitjans de comunicació, la qual cosa el dugué a redactar l'assaig titulat *La lenta agonia del català o l'ús de la llengua en els mitjans de comunicació* (2013). L'any 2014 apareixia *El parlar d'una família vigatana* (en dos volums), una obra «fruit d'una àmplia recerca sobre l'ús de la llengua en l'àmbit familiar», conscient que el parlar de casa seva «conserva encara avui un estat de llengua molt diferent» del dels «mitjans de comunicació de la capital del país» (p. 11).

En resum, Jaume Medina i Casanovas va ser un home molt treballador, que ha deixat una obra perdurable —sols parcialment esmentada en aquest escrit—, la qual suara, amb la pertença d'aquest món del seu autor, queda clausurada. *Finis coronat opus si bene factum est.*¹

1. Vegeu Jordi Manent i Tomàs, «[entrevista] Jaume Medina, llatinista i catalanista: un filòleg en estat pur», *Llengua Nacional* 112 (tercer trimestre del 2020), p. 40-47; Josep Ferrer i Costa, «Jaume Medina, “Opera dispersa”», *Revista de Catalunya* 320 (octubre-novembre-desembre del 2022), p. 104-114.